

הרבנות הראשית לישראל

THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

אגף כשרות ארצי
המדור למצוות התלויות בארץ

מעשר עני

בס"ד

הסבר לדרכי הקניית המעשר עני

הבעיה העיקרית העומדת לפנינו בשעת ההפרשה היא שאין ביכולתנו להקנות לעני את "המעשר עני" בפועל, ולכן המעשר עני מוקנה על ידי המשגיחים – שהם שליחי המקנים, לעניים או לשליחיהם ע"י קניין אגב קרקע דהיינו שהמקנה (המשגיח) משכיר ד' טפחים על ד' טפחים קרקע לשעה לקונה (העני או שליחו) ואגב קניית הקרקע הקונה (העני או שליחו) קונה את המעשר עני. הקנאת הקרקע מתבצעת ע"י קנין כסף. בשורות הבאות נסביר את צורת ההקנאה.

"זכין לאדם שלא בפניו"

הואיל ואין אנו יכולים לדאוג שהקונה (בעניננו – אגודת הצדקה או העני) יהיה בשווקים ויקנה את המעשר עני מידנו, אנו נצרכים לדין זכין לאדם שלא בפניו כדי להקנות להם את המעשר עני. ולשם כך יכול המקנה להקנות (בקניין שיבואר להלן) את המעשר עני לעניים מדין זכין לאדם שלא בפניו. לכאורה, די היה בכך שהמשגיח (שהוא שליחו של המקנה) יקח סודר ממאן שהוא ויגביהו ע"מ לקנותו ויקנה את המעשר עני לאגודת הצדקה בקנין חליפין, אך הדין הוא שאין מעשר עני נקנה בקנין חליפין (הואיל וקנין חליפין הוא כמכירה ומעשר עני מצוותו בנתינה). לכן נמצא הפתרון בכך שהמעשר עני יוקנה בקנין אגב קרקע. וכדלהלן.

"קניין אגב"

ענינו הוא כך, הרוצה לקנות מחברו קרקע ומטלטלים, די בכך שיעשה קנין בקרקע ואגב זה יקנה גם את המטלטלים אע"פ שלא ביצע בהם קניין נוסף ואע"פ שאינם נמצאים על הקרקע שבה זכה. לכאורה צריך היה בעל הבית (הסיטונאי) להשכיר כל פעם קרקע בחנותו לאגודת הצדקה ואגב כך להקנות את המעשר עני לאגודת הצדקה, אך היות ואין הסיטונאים מצויים ומבינים בדינים אלו אנו מסתמכים על דעת המקילים שיכול השליח להקנות מטלטלים של המשלח אגב הקניית הקרקע שלו עצמו. וזהו חידוש נוסף בקניין אגב שיכול שליח להשכיר קרקע שלו לאדם אחר ואגב כך יזכה אותו אדם במטלטלין של אדם שלישי.

ובעניננו המשגיח משכיר לקונה (אגודת הצדקה) קרקע בתשלום (מטבע שווה פרוטה לכה"פ) שהוא מקבל מאדם אחר, ואגב הקניית הקרקע מקנה המשגיח (שהוא שליחו של בעל החנות) לאגודת הצדקה את המעשר עני.

מעתה ברור מעשה המשגיח, שלאחר שהפריש וקבע מקום למעשר עני בצד דרום הוא מקבל תשלום ממשגיח אחר (או כל יהודי הנמצא בחנות ומבין את העניין פרט לבע"ב או בא כוחו – ופרט לקטן) ומשכיר בקנין כסף לשעה ד' טפחים על ד' טפחים לדירתו לאגודת הצדקה ואגב כך מקנה (בשליחות בעל החנות) לאגודת הצדקה את המעשר עני.

הערה: במקום שאין משגיח נוסף או אדם אחר שיתן פרוטה למשגיח עבור שכירות לשעה ישנה אפשרות שהמשגיח יקבל פיקדון מראש מאגודת הצדקה (או מאדם אחר לטובת אגודת הצדקה) ובכל פעם שרוצה להקנות את המעשר עני בקנין אגב, יקח המשגיח שתי מטבעות של 10 אגו (עפ"י ערך הפרוטה כיום – למעלה מעשר אגו) ויקנה לאגודת הצדקה את הפירות בקנין אגב. במקרה זה אגודת הצדקה צריכה למנות את המשגיח לקחת כל פעם 20 אגו לצורך ביצוע הקנין. הדבר נעשה כך: אגודת הצדקה ו/או המפקיד בשם אגודת הצדקה יפקידו בידי המשגיח סך מסויים והמפקיד יאמר (או יתכוין לכך) הרני

הרבנות הראשית לישראל

THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

אגף כשרות ארצי

המדור למצוות התלויות בארץ

מפקיד ברשות המשגיח הרב ... פיקדון עבור אגודת הצדקה... אחראי אגודת הצדקה יתן רשות למשגיח לקחת מתוך הפיקדון של אגודת הצדקה הנמצאת ברשות המשגיח דמי שכירות בסך 20 אגו בכל עת, ע"מ להקנות שכירות לשעה טפח על טפח בכניסה לביתו לצורך הקניית המעשר עני. לאחר אמירת נוסח ההפרשה (הרגיל), יקח המשגיח שתי מטבעות של 10 אגו מהפיקדון שברשותו ויעשה בו קנין לעצמו ויאמר: (או יתכוין לכך) ע"י מטבע זו שאני קונה מהאחראי על אגודת הצדקה הרב ... מהפיקדון שישנו ברשותי, אני משכיר לשעה להרב הנ"ל טפח בכניסה לביתי ואגב זה יזכה הרב הנ"ל במעשר עני של חנות זו לצורך עניים.

לסיכום: קנין הכסף (נתינת/קנין המטבע) הוא כדי להשכיר קרקע לאגודת הצדקה כדי להקנות את המעשר עני בקנין אגב.

כללי הפרשת מעשר עני

שנת תשע"א הבעל"ט הינה שנת מעשר עני. בירקות מתחילים להפריש מעשר עני מיד עם לקיטתם אחרי ראש השנה.

יש ליזכר שמעשר עני אנו מפרישים כרגיל (כלומר בנוסח אנו אומרים ומעשר עני בדרומם של הפירות, ולמעשה מוסיפים תנאי ואם צריך מעשר שני וכו').

כל מה שמוסבר להלן הינו בעיקר הקנאת המעשר עני שהפרשנו והפיצוי של הכסף או הפירות עבור הסכמת העני למכירת המעשר עני ע"י בעלי העסקים.

1. מכל המקומות שאליהם יגיע טבל ודאי וסודרה נתינת המעשר עני, לאחר הפרשת התרו"מ הרגילה ואמירת הנוסח הרגיל תבוצע ההקנאה.

ההקנאה תבוצע בעזרה הבאה:

בעל החנות/סיטונאות/בית אריזה ימנה בכתב את המשגיח לשליח להקנות את המעשר עני לאגודת הצדקה (טופס הרשאה מס' 1).

המשגיח יקבל תשלום (לפחות 20 אגו) מאדם אחר (שאינו שליחו של בעל החנות) ויאמר: תמורת תשלום זה אני משכיר לשעה ד' על ד' טפחים בכניסה לדירתי לאגודת הצדקה, ואגב זה יקנו את המע"ע של חנות פלונית. כנ"ל, ישנה אפשרות שהמשגיח יחזיק ברשותו מאגר מטבעות של אגודת הצדקה ויעשה בכל פעם קנין לעצמו של שתי מטבעות בסך 20 אגו וע"י ישכיר לאגודת הצדקה לשעה ד' על ד' טפחים בכניסה לדירתו ואגב כך אגודת הצדקה תיקנה גם את פירות המעשר עני. לאחר שהמשגיח השתמש בכל המטבעות של הפיקדון, יכול להקנות ע"י אדם אחר את המטבעות בחזרה לאגודת הצדקה וכך יוכל להמשיך בעשיית הקנין בכל פעם.

2. לאחר מכן (בהסכמת העניים – טופס הרשאה מס' 2) נשאר המעשר עני ברשות בעל החנות תמורת הפיצוי כדלהלן:

אגודת הצדקה תגיע לבית האריזה או לסיטונאות או לחנות ותיקח את הפיצוי כמוסכם. הסחורה תחולק באחריות אגודת הצדקה.

במידה ויהיה בית אריזה או סיטונאות שיעדיפו לתת כסף כפיצוי על המעשר עני הכסף יגבה ע"י אגודת הצדקה, למטרות הנ"ל ישירות, דהיינו חלוקת מזון לעניים.